

Från idé till IOP

– en guide för dig som vill utveckla ett idéburet offentligt partnerskap

Introduktion

Organisationer inom det civila samhället har under det senaste århundradet utvecklat idéer och arbetssätt som förbättrat samhället. En växande trend är idéburna offentliga partnerskap (IOP). Under 2021 tog Västra Götalandsregionen fram riktlinjer för IOP, som ska fungera för hela regionens verksamhet. Denna skrift guidar er från idé till IOP.

Användningen av IOP som samverkansform växer i Sverige och främjar långsiktiga samarbeten mellan offentlig sektor och det civila samhället för att möta samhällsutmaningar. IOP är ett komplement till bidrag och upphandling, där regioner,

kommuner och civilsamhällets organisationer arbetar gemensamt med en samhällsutmaning för utveckling och förnyelse.

Det civila samhället

Det civila samhället är en fristående arena där människor organiserar sig för gemensamma intressen. I Sverige finns cirka 264 000 civilsamhällesorganisationer, varav ca 42 000 i Västra Götaland. En stor del av arbetet sker frivilligt – i Västra Götaland bidrar 53 procent av vuxna med i snitt 18 timmar per månad, motsvarande över 160 miljoner timmar per år, vilket stärker samhällets hållbarhet och invånarnas livskvalitet.

Vad är ett IOP?

Ett idéburet offentligt partnerskap (IOP) är en samverkansform som skapades 2010 av Forum – idéburna organisationer med social inriktning – för att underlätta samarbeten där varken ekonomiska stöd eller upphandling är lämpliga. IOP bygger på ömsesidighet mellan parterna och skapar utrymme för dialog och anpassning över tid.

IOP lyfter fram civilsamhällets unika egenskaper och möjliggör gemensamt arbete med komplexa samhällsutmaningar, där målet är att utveckla lösningar som gynnar det allmänna.

En viktig aspekt av IOP är att alla parter bidrar med resurser och blir jämbördiga i samarbetet. Här värderas inte bara ekonomiska resurser utan även ideellt arbete, erfarenhet och kunskap, kompetens och organisationernas strukturer. Härmed skapas ett mervärde genom den idéburna och ideella insatsen.

IOP används för att hantera utmaningar som saknar färdiga lösningar och som inte avser färdiga tjänster som kan upphandlas. Det finns ingen standardmall för hur ett IOP ska se ut utan utformningen sker gemensamt av alla parter.

Ett IOP kräver att aktörerna för dialog och samarbetar från början för att definiera behov och mål. Det går inte att presentera ett färdigt förslag eller ansöka om finansiering för ett redan utvecklat koncept. IOP handlar om partnerskap och samarbete från idéskiss till genomförande.

Hur kan en idé finansieras?

Västra Götalandsregionen (VGR) erbjuder flera sätt att stödja civilsamhällets organisationer. Varje styrelse eller nämnd inom regionen avgör vilken finansieringsform som passar bäst för varje situation.

Tre finansieringsvägar:

■ Ekonomiska stöd

Organisationer kan ansöka om bidrag från VGR, antingen genom etablerade stödformer eller särskilda utlysningar. Bidraget omfattas ofta av tydliga riktlinjer, kriterier och villkor som anger vad som kan finansieras. VGR:s Policy för stöd till civilsamhällets organisationer reglerar dessa bidrag och säkerställer att konkurrensen mellan aktörer inte påverkas negativt. Policyn ger en tydlig ram för hur bidrag ska fördelas och hanteras på ett rättvist och transparent sätt.

Läs mer på:

[Policy Ekonomiskt stöd till det civila samhället 2022-2027](#)

[Allmänna villkor Ekonomiska stöd RUnämnderna april 2024-2026](#)

■ Upphandling och valfrihetssystem

Regionen definierar tjänster och bjuder in aktörer att lämna anbud eller att ansöka om auktorisation i ett valfrihetssystem. Upphandling styrs av *lagen om offentlig upphandling* (LOU) och valfrihetssystem genom *lagen om valfrihetssystem* (LOV). Syftet är att stimulera konkurrens, där leverantörer säljer tjänster och levererar utlovade resultat enligt avtal.

Sedan den 1 januari 2023 finns det en särskild möjlighet att reservera deltagandet i upphandling av vissa tjänster för idéburna organisationer.

■ Partnerskap

I partnerskap samarbetar jämbördiga aktörer för att kombinera idéer, resurser och arbetssätt, med målet att lösa samhällsutmaningar. Fokus ligger på dialog och en gemensam målbild, där lärande sker under arbetets gång. Ett idéburet offentligt partnerskap (IOP) är en form av partnerskap där offentliga och det civila samhällets organisationer tillsammans mobiliserar resurser för att adressera en samhällsutmaning.

Tankeramar för finansiering

De tre finansieringsvägarna kan också ses som olika tankeramar, var och en med för- och nackdelar beroende på sammanhang. Det är viktigt att hålla isär formerna utifrån ett juridiskt perspektiv:

- Bidrag kan inte användas för tjänster som omfattas av upphandling.
- En civilsamhällesorganisation kan inte ansöka om ett IOP för ett redan utformat koncept. IOP som samverkansform kräver att parterna identifierar en gemensam samhällsutmaning och arbetar tillsammans för en effektiv och hållbar lösning.

Regionens riktlinjer för IOP

År 2021 beslutade Regionstyrelsen om riktlinjer för idéburna offentliga partnerskap (IOP). Dessa riktlinjer gäller för alla verksamheter inom Västra Götalandsregionen (VGR), inklusive områdena Regional utveckling, Kultur och Hälsa- och sjukvård.

Läs mer: [Riktlinje Idéburet offentligt partnerskap \(IOP\)](#)

Riktlinjerna betonar att ett IOP ska vara:

- Långsiktigt och helst sträcka sig över fem år.
- Kompletterande till det offentliga utbudet eller uppdraget.

Varje styrelse eller nämnd inom VGR beslutar själv om IOP är lämpligt i det specifika fallet. Förutsättningen är att ett IOP ska bidra till att uppfylla prioriterade politiska mål eller regionala styrdokument.

Viktiga juridiska krav för IOP

IOP som samverkansform är komplex och det finns flera juridiska frågor att ta hänsyn till:

- Förenlighet med kommunallagen.
- Efterlevnad av EU:s statsstödsregler.
- Att det inte uppfyller kriterierna för ett offentligt kontrakt enligt LOU.
- Avtalsansvar: Hur handläggning, beslut, återrapportering, lärande och mervärde ska hanteras. Hur efterlevnad till policyn för ekonomiskt stöd säkerställs och hur avvikelser hanteras.
- Finansiering: Hur omförhandling eller uppsägning av avtalet sker, hur detaljstyrning undviks samtidigt som kunskapsutveckling värnas, samt hur finansiering av IOP prioriteras inom VGR:s budget.

IOP som samverkan

Ett idéburet offentligt partnerskap är en samverkansform som möjliggör ett gemensamt utvecklingsarbete mellan ideburen och offentlig sektor.

Sedan 2014 har VGR en överenskommelsen med det civila amhällets organisationer i Västra Götaland som syftar till stärka samverkan för det goda livet för alla invånare i länet. Den regionala överenskommelsen mellan VGR och det civila samhällets organisationer kom till som ett svar på civilsamhällets önskan om en mer strukturerad samverkan och övertygelsen om att ökad kunskap om varandras förutsättning och villkor samt dialog i tidigt skede gynnar samhällsutvecklingen.

Läs mer: [Överenskommelsen mellan VGR och det civila samhället - Västra Götalandsregionen](#)

Överenskommelsen utgår från sex principer som ska vägleda samverkansparterna vad gäller förhållningssätt och utformning av det gemensamma arbetet. Dessa principer som också antagits på nationell nivå (den nationella överenskommelsen från 2008 mellan regeringen och det civila samhället) är dialog, långsiktighet, kvalitet, öppenhet och insyn, självständighet och oberoende samt mångfald. Principerna återfinns i den så kallade Europarådskoden från 2009 som ger exempel på hur invånare genom sitt engagemang i civilsamhällets organisationer kan delta i beslutsprocesser. (Läs mer om Europarådskoden på nästa sida).

Nivåer av samverkan

Europarådskoden – hur vi kommer överens

Europarådskoden, som togs fram 2009, syftar till att underlätta samverkan och skapa en bra miljö för civilsamhällets deltagande i den politiska beslutsprocessen. Koden definierar principer, riktlinjer och verktyg för samråd, och är ett användbart redskap för att utveckla Idéburet Offentligt Partnerskap (IOP). Genom att definiera nivåer av samverkan ger koden också stöd för att öka samarbetet mellan civilsamhällets organisationer och offentliga aktörer.

Användning i VGR

I Västra Götalandsregionen används Europarådskoden för att skapa en gemensam förståelse och struktur för samverkan mellan offentliga aktörer och civilsamhällets organisationer. Koden ger riktlinjer för fyra nivåer av medverkan: information, samråd, dialog och partnerskap. Dessa nivåer anpassas efter den politiska beslutsprocessen, där partnerskap representerar det högsta deltagandet och innebär ett delat ansvar för att formulera och genomföra politiska initiativ.

Tillgång till information är grunden för alla efterföljande steg för att civilsamhällets organisationer ska kunna delta i den politiska beslutsprocessen. Information är den lägsta nivån av medverkan och består i regel av enkelriktad information från myndigheterna. Här varken krävs eller förväntas en samverkan med eller ett engagemang från organisationerna.

Samråd sker oftast genom att myndigheterna informerar civilsamhälletsorganisationer om den aktuella politiska utvecklingen och inbjuder dem att ge kommentarer, synpunkter och feedback. Initiativet till samråd och val av ämnen sker på initiativ från myndigheter, inte från de idéburna organisationerna.

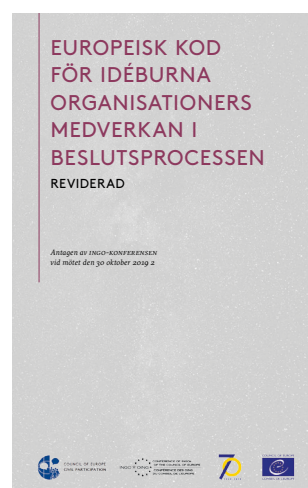
Dialog är ett strukturerat samtal mellan civilsamhällets organisationer och offentliga aktörer. Den kan initieras av båda parter och

ta olika former beroende på syfte och mål. Dialogen kan vara bred vilket kan handla om offentliga utfrågningar eller större möten mellan civilsamhällets organisationer och offentliga aktörer. Den samverkande dialogen består av gemensamma, ofta täta möten för att utveckla ett särskilt politikområde eller för att lösa gemensamma utmaningar.

Partnerskap innebär ett delat ansvar genom hela den politiska processen – från att sätta agendan till att genomföra beslut. Det bygger på nära samarbete mellan civilsamhället och myndigheter, men organisationerna behåller sin självständighet och rätt att agera oberoende. Partnerskap är den högsta formen av samverkan och kan handla om delegering av uppgifter till civilsamhällets organisationer eller gemensamt beslutsfattande och resursfördelning.

Koden är inte bindande men fungerar som ett användbart verktyg för att analysera samverkan och graden av deltagande, och hjälper VGR att definiera och stärka samarbeten inom IOP.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har ansvar för information om Europarådskoden här i Sverige och har tagit fram ett handledningsmaterial som finns att ladda ner: [Europeisk kod för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen | MUCF](#)

Avtal och beslut

Utformning av ett IOP-avtal

Ett IOP-avtal utformas utifrån de unika behov och prioriteringar som parterna identifierar tillsammans. Eftersom partnerskapet bygger på samarbete och gemensam problemlösning, är avtalet flexibelt och anpassat till vad parterna anser vara mest relevant. Lösningen utvecklas gemensamt under partnerskapets gång.

En avgörande förutsättning är att partnerskapet kopplas till de politiska uppdrag som den offentliga partnern har. Utan ett sådant uppdrag kan den offentliga aktören inte delta i ett IOP.

Viktiga delar i ett IOP-avtal

Ett IOP-avtal bör innehålla följande rubriker och delar:

- Bakgrundsförutsättningar (exempelvis politiska uppdrag och organisationernas syften)
- Värdegrund (vilka gemensamma principer och värderingar som ska gälla)
- Styrning inom partnerskapet (hur beslut fattas och partnerskapet styrs)
- Insatser och åtaganden (de konkreta aktiviteter och ansvar som parterna åtar sig)
- Syfte och mål (varför parterna ingår partnerskapet och vilka mål som ska uppnås)
- Uppföljning och lärande (hur parterna säkerställer gemensamt lärande och utveckling)
- Ekonomi (hur finansieringen ser ut och fördelas)
- Avtalstid (standard inom regionen är fem år)
- Omförhandling (under vilka förutsättningar avtalet kan omförhandlas)
- Utvärdering, återbetalning av medel (hur parterna följer upp måluppfyllelse samt hantering av eventuella återbetalningar).

Beslutsprocessen

Beslut om att ingå ett IOP fattas av politiska styrelser och nämnder inom Västra Götalandsregionen. Processen börjar ofta med kontakt mellan parterna, följt av ett gemensamt arbete med en eller flera tjänstepersoner. Beredningen sker initiativt utifrån det skriftliga underlag som initiativtagaren inkommit med. För att detta arbete ska påbörjas krävs att tjänstemannaorganisationen har fått ett politiskt uppdrag att verka för utveckling av IOP.

När förslaget till partnerskap är färdigställt, lämnas det till den aktuella styrelsen eller nämnden för beslut. Det är därför viktigt att politiken är väl insatt i syftet och målen för partnerskapet.

Löpande dialog och utvärdering

Partnerskapet handlar om att utveckla nya och innovativa lösningar, vilket innebär att oväntade utmaningar kan uppstå. En kontinuerlig och tät dialog mellan parterna är avgörande för att hantera dessa utmaningar och hitta bra lösningar.

Regelbunden uppföljning och utvärdering är också en central del av partnerskapet. Alla parter ska vara aktiva i utvärderingen för att säkerställa att det gemensamma arbetet leder till lärande och förbättringar.

Länkar till mer information

[Riktlinje IOP.pdf](#)

[Allmänna villkor Ekonomiska stöd
RUnämnderna april 2024-2026](#)

[Policy Ekonomiskt stöd till det civila samhället
2022-2027](#)

Mer information om överenskommelsen och kontaktvägar

[Överenskommelsen mellan VGR och det civila
samhället - Västra Götalandsregionen](#)

Överenskommelsen är en avsiktsförklaring för samverkan mellan det civila samhällets organisationer och Västra Götalandsregionen. Den syftar till att komplettera och förstärka parternas unika uppdrag och styrkor. Genom en jämbördig dialog och ökad kunskap om varandras områden, bidrar vi tillsammans till ett mer hållbart samhälle.